

Részletes ismertető az Írás munkafüzet 3. osztályosoknak taneszközzel (FI-501010305/1)

A tankönyvi koncepció, a tankönyvcsalád elemei

Az Írás 3. munkafüzet a vele integrált Nyelvtan (Anyanyelv és kommunikáció) kiadványokkal egyfajta oktatócsomagként illeszkedik az alapkészségek fejlesztésébe és az írás tanulásának komplex fejlesztésébe az alapfokú nevelés-oktatás bevezető és kezdő szakaszában.

Meglepően sok kisgyermeknek a 2. évfolyamon már jó szinten elsajátított szépírása romlik le a 3. évfolyamon. Ez nem pusztán a magabiztosságból eredő figyelmetlenség vagy kapkodás következménye, hanem visszavezethető a segédvonalazás hirtelen elmaradására is. Ezen minden munkafüzetünkben, így az *Írás 3. munkafüzetben* is igyekszünk átsegíteni a gyermekeket.

A gyerekek egy részénél különféle okokra visszavezethetően még mindig nem pontosak a mozgásfejlődés során elsajátított elemi mozgások idegrendszeri „lenyomatait”, emlékképei. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a gyerek egy adott mozgás végrehajtása során nem tud pontosan igazodni a külső és belső környezetéből nyert információkhoz, ezáltal nem képes a feladatnak megfelelően cselekedni. Ezek a gyerekek nemcsak az iskolába lépéskor, de későbbi évfolyamokon is – mozgásos elmaradásuk miatt – minden tekintetben hátrányos helyzetben vannak, segítségre, fejlesztésre szorulnak.

A tankönyv módszertani jellemzői, újszerűsége

A biztos, lendületes írás elsajátításához szükséges alapkészségek átgondolt és egymásra épülő rendszerén keresztül folytatjuk az írás jelrendszerének stabilizálását, az írástechnika egyre lendületesebb fejlődését és eszközszintre emelésének segítését, ügyelve az írástechnika gyakorlására mind külalakban, mind betűméretben, mind pedig a szabályos kötések alakításában is, az olvashatóságra, az írástempó fokozására, valamint a rendezett, tetszetős íráskép és füzetvezetés begyakorlására is módot adva.

A fél évre heti egy tanórán beiktatható munkafüzet az életkori sajátosságokhoz igazodva gazdag, változatos gyakorlóanyagot biztosít. Módot ad arra, hogy általa szervezze a tanító a differenciált, képesség szerinti hatékony tanulói munkáltatást, és az egyéni sajátosságok figyelembevételével fejlessze a tanulókat. A feladatok témája igazodik a gyerekek érdeklődéséhez. A gyakorlóanyag az egyéni tanulási módszerek kialakítását és az önértékelés fejlesztését is szolgálja.

A 3. évfolyamon az írás tanításának célja az életkornak és az oktatás igényeinek megfelelő írástechnika differenciált kialakítása, a tanulást és az írásos önkifejezést szolgáló eszközzé fejlesztése az olvashatóság, a rendezettség és a helyesség igényével. Az írás eszközszintre emelésének segítése mellett célunk a kitarás és a folyamatjellegű gyakorlás ösztönzése is. Az írástempó fokozása és a jól olvasható íráskép

mellett gondot kell fordítanunk a helyességre, helyesírásra, illetve az íráskép és a füzetvezetés rendezettségének, esztétikumának értéként való elfogadtatására is.

Már maga az a tény is újszerűvé teszi a munkafüzetet, hogy az új kerettanterv módot nyújt 18 tanórán belül arra, hogy a 3. osztályban is, amely szinte vízvonalas a gyerekek írásának külalakjában, gyakorolhassuk az írástechnikát és a lendületes írás fokozását. Ez azért is igen lényeges, mert az addigi írásra figyelő, motivált gyerekek írásmunkájának színvonala ekkorra visszaesik, és igénytelenebbé is válik. Ennek az oka egyrészt a segédvonalak elmaradása (a 3 vonalközre tagolt vonalrendszer helyett már a 10 mm-es sima vonalközben kell tájékozódniuk és írniuk a gyerekeknek), másrészt a kiskamaszkor eljövetele, az egyéni, „felnöttes” írásra való törekvés, illetve a gyorsabb tempó is.

Újszerűségként továbbá a fentiek mellett azt valósítjuk meg, hogy az áttérés a segédvonalas vonalrendszerről az egyszerű vonalközös vonalazásra fokozatos legyen. Ezért foltokban ki-kihagyjuk a segédvonalakat, s miután megmutattuk a fa szimbólummal újra a vonalközöket, mellettük már csak karikákkal jelezzük a segédvonalak távolságát stb.

A 18 írásóra be is sűríthető az év elejére – akár a nyelvtan- és olvasásórák ideiglenes kárára –, hogy minél hamarabb megszokják a gyerekek a segédvonalak nélküli írást, és azt a többi tárgyban is alkalmazni tudják (olvasás, nyelvtan, fogalmazás), majd fokozatosan lehet ritkítani az írásórák számát heti 1 alkalomra. A többi kiadvány is ehhez alkalmazkodik a tankönyvcsaládon belül.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a kézírás, folyóírás összetett és sok képesség, készség együttes alkalmazását igénylő tevékenység. A folyóírás egyaránt mentális és mozgásos folyamat, nem csupán az agyi ideghálózatok működése. A kézírással a memória és a térérzékelés is fejlődik, továbbá a betűk formálásával, a csukló és az ujjak mozgásával javul a kéz finommotoros mozgása.

Egyre inkább az a tapasztalat kezd általánossá válni, hogy a társadalmi élet, az életritmus általános felgyorsulása miatt sok tanuló írása rendezetlen, csúnya, és nehezen olvasható. Éppen ezért az írás órákon elsődlegesen az írás lendületességének a fejlesztését, az egyéni írás alakulásának gondozását kellene megvalósítani. Az egyéni írástempó elsajátítása, az íráskép esztétikus megjelenítése, és egységesítése lehet a gyakorlás célja. Ennek az összetett célrendszernek a megértetése a tanulókkal nem elhanyagolható feladata valamennyi tanítónak.

Ahogy személyiségünk hat kézírásunkra, úgy az írás is visszahat ránk, mindez azt jelenti, hogy a kézírásunk tudatos megváltoztatásával változtatni tudunk személyiségünkön. A grafoterápia és a grafokontroll személyiségfejlesztő és gyógyító ereje is az előbbieken vázolt elgondoláson alapszik.

A tankönyv szerkezete, módszertani elemei

Az írás gyógyító ereje abban rejlik, hogy ha megfogalmazzuk – írásba öntjük – érzéseinket és

gondolatainkat, azzal sokkal mélyebb belátásra és megértésre teszünk szert életünk fontos eseményeivel kapcsolatban. Kilenc-tíz éves kor körül, tehát nagyjából a harmadik osztálytól kezd automatizálttá válni az írás folyamata, ekkor már nem a betűk megformálására, hanem a közölt információ megfogalmazására terelődik a figyelem. Emiatt olyan feladatokkal, gyakorlatokkal találkozunk a gyerekek ebben az életszakaszban, amelyek tényleges segítséget nyújtanak a különféle információk megfogalmazásában.

Az alapkészségek, pl. tájékozódás, összehasonlítás, válogatás, rendezés fejlesztése mellett a feladatok a tanulók tevékenységére épülnek az egész félév során. A betűelem mátrixok, rajzos kiegészítő feladatok, a vizuális figyelmet és emlékezetet fejlesztő gyakorlatok is támogatják a komplex készségfejlesztést. A lendületes íráskészség és az írás eszközszintre emelésének kialakítását a gondolkodás fejlesztésével párhuzamosan végezzük. A füzet vége felé az önálló mondat- és szövegalkotás egyszerű lépéseivel is megismerkednek a gyerekek, így kapcsolódunk a fogalmazás tanulásához az évfolyamon, valamint azt a szemléletet erősítjük meg, hogy az írástudás nem öncélú, hanem a kommunikációban alapvető fontosságú tudás és ismeret.

A tanóránként egy-egy áttekinthető oldalpáron megjelenő munkafüzet, melynek tartalomjegyzéke a kiadvány elején található, követi a nyelvtan tananyagtartalmának erre az időszakra eső grammatikai (pl. a főnév, a gyorsabban haladóknál esetleg a melléknév is) és helyesírási (pl. tulajdonnevek, ragozott alakok) vetületét, és célja ezen túlmenően, hogy változatos, differenciálásra kiválóan alkalmas feladatok által fejlessze az íráskészséget a kognitív funkciókkal és a helyesírási készségekkel együtt. Ezért integráltuk a füzetet nyelvtan tananyagrendszerével. A munkafüzet feladatainak megszerkesztésekor figyelembe vettük vonalvezetés szempontjából könnyen téveszthető betűk újbóli differenciálását. A feladattípusok, valamint az oldalakon található feladatok (a kéz izomzatának bemelegítésével kezdődően) fokozatosan követik egymást a könnyebben elvégezhetőtől a nehezebbek felé. A feladatok a készségek-képességek fejlesztésén túl a kognitív funkciók fejlesztését is megcélözzák.

Az alapkészségek, pl. tájékozódás, összehasonlítás, válogatás, rendezés fejlesztése mellett a feladatok a tanulók tevékenységére épülnek az egész félév során. A betűelem mátrixok, rajzos kiegészítő feladatok, a vizuális figyelmet és emlékezetet fejlesztő gyakorlatok is támogatják a komplex készségfejlesztést. A lendületes íráskészség és az írás eszközszintre emelésének kialakítását a gondolkodás fejlesztésével párhuzamosan végezzük. A füzet vége felé az önálló mondat- és szövegalkotás egyszerű lépéseivel is megismerkednek a gyerekek, így kapcsolódunk a fogalmazás tanulásához az évfolyamon, valamint azt a szemléletet erősítjük meg, hogy az írástudás nem öncélú, hanem a kommunikációban alapvető fontosságú tudás és ismeret.

A munkafüzet első oldalain nagy hangsúlyt fektetünk a tananyagfüggetlen készségfejlesztésre, utána pedig az ismétlésre, mind az írott kis-, mind az írott nagybetűk, illetve betűkapcsolatok tekintetében. A megadott minták alapján történő írás, szavak másolása a finommotorikus képességek fejlesztése mellett az egyre lendületesebb ceruzavezetést és a szabályos betűméret kialakítását, a szabályos kapcsolásokat célozzák, a kéz bemelegítésén túl. A feladatok játékosan segítik a helyes ceruzafogást és a szem-kéz koordinációs készség fejlesztését,

valamint az egy- két- és háromvonalas betűk írását is először kifoltozott vonalrendszerben, karikákkal jelölve a vonalköz méretét és helyét, majd fokozatosan ezeket elhagyva. A másolásos feladatok nemcsak az írástechnikát, hanem a helyesírást és a koncentrációt-figyelmet is fejlesztik. A gyakorlóórák beiktatásával a differenciálást és a felzárkóztatást valósítjuk meg.

Másolási, illetve mondat-kiegészítéses és diktálásos gyakorlatokkal kombináljuk és erősítjük a biztos elsajátítást, valamint a figyelem és emlékezet fejlesztését. Lendületes vonalvezetésre buzdítjuk a gyermekeket. Egyénileg korrigálunk az esetlegesen előforduló hibáknál. Ellenőrizzük az elhelyezés, valamint a vonalvezetés helyességét. Biztassuk a gyerekeket arra, hogy saját munkájukat értékeljék. Például karikázzák be az általuk leírt leszzebbnek ítélt szót, mondatot.

Minden esetben fontos, hogy írás előtt kimondassuk a gyerekekkel a szavakat, mondatokat. Hívjuk fel a figyelmét az esetleges kiejtési, helyesírási nehézségekre is. Buzdítunk arra a gyermeket, hogy írás közben szótagolva magában mondja, amit leír. Ez a többszintű megerősítés segíti őt a megfelelő helyesírás elsajátításában. A leírandó szavaknál és mondatoknál figyelembe vettük a szavak hosszúságát, a betűk pozícióját a szóban, és a betűk egymáshoz kapcsolódásának technikáját.

A tankönyv feladattípusai, motivációs elemei

Hangsúlyosan több gyakorlási lehetőséget kínálunk azonban a hallás utáni írásra, megalapozva a helyesíráshoz szükséges készségeket (pl.: magánhangzók és mássalhangzók időtartamának észlelése, szavak egybe- és különírása, zöngés-zöngétlen hangok leírása, betűkapcsolatok, hangkapcsolatok ejtése és írása, melyeket a 2. évfolyamon már megismertek, illetve tovább is fejlesztünk a 3. évfolyamon a nyelvtan taneszközeivel).

Felzárkóztatás során figyelünk arra, hogy vannak-e esetleg beszédtagolási nehézségek, amelyek írásban is jelentkezhetnek. Ezt a képességfejlesztés ritmikus gyakorlataival, analízis-szintézis feladatokkal előzzük meg. Az analízist-szintézist segítő feladatokra írásban is nagy hangsúlyt fordítunk. Szavakból mondatokat írunk, valamint szövegtagolási és -alkotási gyakorlatokat végeztetünk, ügyelve a kis lépések elvére és a tanulók eltérő képességeire. Az olvasott szavak, szövegek megértését rajzok készítésével ellenőrizhetjük a legegyszerűbben. Ezek a feladatok fejlesztik a finommotorikát, a kreativitást és az önkifejezés képességét is.

Az emlékezetből írás is megjelenik a taneszközben, és ez a feladattípus az egyszerű mondatoktól kiindulva egészen a rövid szöveg alkotásáig a gyerekek képességei alapján nyújthat lehetőséget a differenciálásra. Ezek a feladatok is az írás készségszintű felhasználását készítik elő. A nyomtatott betűvel íródott betűrácsos feladatok izgalma megtöri a gyakorlás egyhangúságát, valamint fejleszti az olvasási készséget is. A kognitív képességeket, illetve az elvont, szimbolikus gondolkodást fejlesztik a gyerekek életkorának megfelelően válogatott versek, részletek. Az ilyen típusú feladatokat minden esetben a megértést, interiorizációt segítő szóbeli magyarázattal, megbeszéléssel támogassuk.

A nagybetűk írását tulajdonneveken, lyukas mondatokban és szöveg szinten (pl. névjegykártya, plakát tervezése) is ismételjük, gyakoroltatjuk.

Tudatosítjuk a mondatkezdő nagybetű és a mondatvégi írásjel használatát, valamint a tulajdonnevek helyesírását, amelyeket nyelvtanórán már megtanultak a gyerekek. Az új ismeretek megtanítása mellett elmélyítjük, valamint bővítjük a gyermek ilyen irányú ismereteit. Segítsük őt abban, hogy a megszerzett ismereteket az életkorának megfelelő szinten rendszerezni és a mindennapi élet gyakorlatában alkalmazni tudja. Ennek alapja az írás készségszintű elsajátítása.

A készségfejlesztés az egész év folyamán továbbra is kiemelt területe marad programunknak. Az analízis-szintetizáló készség fejlesztését szolgálja a mondatalkotás az összekevert szavak sorrendbe állításával. A kognitív funkciók stimulálását a mondatbefejezési gyakorlatok és a mondatkiegészítéses típusfeladatok biztosítják.

